

san linnoituksesta. Juuda ja Edom kiistelivät linnoituksen herruudesta 600–500-luvuilla eaa. Myöhäinen, heprealaisten piirtokirjoitusten joukosta erottuva edomilainen kirje viittaa siihen, että linnoitus päätyi lopulta Edomin hallintaan. Tekstin sisältökin on varsin mielenkiintoinen, sillä siinä mainitaan edomilaisen Qaus-jumala ja tämän uhrikultti.

Aramean kieli toimi pitkään Lähi-idän lingua francana, ja siksi arameaksi säilynyttä tekstimateriaaliakin on runsaasti. Käännöskokoelman tekijät ovat rajanneet mittavan tekstimassan Palestiinasta ja sen lähialueilta löytyneisiin rautakautisiin teksteihin. Valitut tekstit kuvastavat hyvin materiaalin runsautta ja monipuolisuutta: käännösten joukosta löytyy monumentaalipiirtokirjoituksia, kuten Melkart-steela, Tell Fekheriyyen patsas inskriptioneen sekä kuuluisa Tel Danin piirtokirjoitus, jossa mainitaan Daavidin dynastia (bytdwd). Zakkurin steelan piirtokirjoitus on harvinainen esimerkki arameankielisestä profeettatekstistä ja sen sisältämät fraasit ovat tuttuja myös Raamatun profeettakirjoista. Sefiren sopimustekstit esittelevät monivaiheisen sopimuskentekoprosessin erikoisine yksityiskohtineen. Ne ovat arvokasta vertailuaineistoa myös sellaisille Raamatun teksteille, jotka ovat pohjautuneet vasallisopimuksiin. Käännettyyn aineistoon sisältyy lisäksi Adonin avunpyyntökirje faaraolle ja Nerabin hautapiirtokirjoitus kuvineen.

Samalin tekstit muodostavat käännöskokoelmassa oman ryhmänsä. Turkin kaakkoisosassa, lähellä Syyrian rajaa sijaitseva Zincirlin rauniokumpu ei ole maantieteellisesti kaukana Pohjois-Israelista, joten tekstit ovat kiistatta tärkeää vertailuaineistoa israelilaisille ja juudalaisille tekstilähteille. Tekstit kuvastavat Samalin kaupunkivaltion vaiheita ja antavat tietoa länsisemiläisestä kulttuurista ja uskonnosta. Esimerkiksi Kilamuwan ja Panamuwa I:n piirtokirjoitukset luettelevat useita alueella palvottuja juma-

lia ja kertovat kultin harjoittamisesta. Tekstit myös heijastavat aikaa, jolloin Assyrian imperiumi laajentui voimakkaasti länteen ja alkoi sen jälkeen vakiinnuttaa valtaansa. Samal on näin ollen yksi esimerkki Pohjois-Levantin pienistä kaupunkivaltioista, joiden oli sopeuduttava eloon suurvallan rinnalla.

Käännöskokoelmaan sisältyy myös sarja foinikialaisia tekstejä Levantin alueelta. Merenkulkutaidoistaan kuuluisien foinikialaisten aakkosto ja osittain jopa kieli saivat rautakaudella jalansijaa paitsi Levantin rannikolla, myös sisämaassa. Kokoelmaan suomennetut tekstit kertovat muun muassa Bybloksen hallitsijasukujen vaiheista ja perimysjärjestyksestä. Sen lisäksi esimerkiksi Abibaalin ja Elibaalin piirtokirjoitukset sisältävät tärkeää tietoa Egyptin ja heprealaisen Raamatun kronologian suhteen.

Kokoelman eri kääntäjillä vaihtuu olevan selkeä, yhteinen linja käännöksissään. Tekijät esittelevät useimmiten vaihtoehtoiset lukutavat ja perustelevat oman valintansa. Tämä jättää lukijalle harkintavaraa ja toisaalta havainnollistaa sen, että muinaisen tekstin käännöksessä on mahdollista päätyä hyvinkin erilaisiin ratkaisuihin. Fragmentaarinen lähde saattaa jättää tutkijalleen useita tulkinnanvaraisia aukkoja täytettäväksi. Teoksessa ei käytetä alaviitteitä ja tutkimuskirjallisuuteen viitataan usein melko yleisellä tasolla. Tämä tekee tekstistä selkeää ja uskon, että kirjaa on muidenkin kuin tutkijoiden helppo lähestyä. Toisaalta tarkempi viittaaminen helpottaisi teoksen käyttöä tutkimuksessa, eikä tällöin tarvitsisi käydä koko lähdeosteista läpi yksityiskohtaista tietoa etsiessä. Alaviitteiden puuttumista kompensoi erinomaisesti Pakalan johdannon loppupuolelle sijoitettu tekstieditioiden kooste ja luettelo käännöskokoelmista kansainvälisillä kielillä.

Teoksen merkitys ei jää lukijalle epäselväksi. Kiitos tästä kuuluu kääntäjille, jotka ottavat aktiivises-

ti kantaa esimerkiksi piirtokirjoituksen ja Raamatun antaman informaation väliseen suhteeseen. Käännöskokoelma ei tunnu lukijalle yksittäisten tekstien sarjalta, sillä kirjoittajat viittaavat ahkerasti myös muualla kokoelmassa käännettyihin teksteihin ja pohtivat niiden välisiä yhteyksiä. Kaiken kaikkiaan teos avaa lukijalleen useita ikkunoita muinaisen Lähi-idän kulttuuriin, kaupunkivaltioiden ja suurvaltojen välisiin poliittisiin suhteisiin, päivittäiseen elämään, paikallishallintoon, kielten kirjoon sekä uskonnonharjoitukseen.

SANNA SAARI
TEOL. MAIST., HELSINKI

PAULI M. K. NIEMELÄ
Maitoa ja hunajaa:
Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari, 1. vuosikerta. Helsinki: Kirjapaja 2007. 414 s.

PAULI M. K. NIEMELÄ
Siunauksen sade:
Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari, 2. vuosikerta. Helsinki: Kirjapaja 2013. 480 s.

PAULI M. K. NIEMELÄ
Mannaa taivaasta:
Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari, 3. vuosikerta. Helsinki: Kirjapaja 2011. 423 s.

Pauli M. K. Niemelä on rohkeasti tarttunut tehtävään, jolle on ole-massa ilmeinen tilaus. Koska jokaiselle pyhäpäivälle on Evankeliumikirjaan valittu lukukappale myös Vanhasta testamentista, suomenkielinen kommentaari näille luku-

kappaleille puoltaa paikkaansa. Urakka on melkoinen, ja Niemelälle hatunnosto siitä. Saarnan valmistelun ja muun seurakuntatyön lisäksi suomenkieliselle kommentaarille on käyttöä myös kirkon alalle kouluttavissa oppilaitoksissa samoin kuin kirkon työntekijöiden täydennyskoulutuksessa. Nyt kun lukukappaleiden osalta on suomenkielinen kommentaari saatavilla, voi toiveita siirtää hieman pidemmälle. Kuinka hyödyllinen olisikaan tutkimukseen perustuva suomenkielinen kommentaari (sarja) kokonaisuista Vanhan testamentin kirjoista! (Tässä yhteydessä tutustuin Valtter Luodon kommentaareihin Joelin, Joosuan ja Hoosean kirjoista, mutta ne ovat pikemminkin tekstin tarkalle lukemiselle perustuvia saarnoja kuin Raamatun tutkimukseen perustuvia kommentaareja.)

Jokaisessa Niemelän kommentaarissa on samanlainen rakenne. Lukukappaleet etenevät kirkkovuoden mukaisessa järjestyksessä pyhäpäivä kerrallaan. Joka lukukappaleen kohdalla on ensin lyhyt johdanto pyhäpäivään ja sen Vanhan testamentin tekstiin. Tämän jälkeen itse lukukappale esitellään jae jakeelta, keskittyen joihinkin keskeisiin tai muuten kiinnostaviin heprealaisiin ilmaisiin, niiden kääntämiseen ja liittymiseen muihin Vanhan testamentin teksteihin sanaston tasolla. Kolmas osio liittyy lukukappaleen laajempaan kontekstiin ja antaa useimmissa tapauksissa myös tulkinnan tai tulkintoja kyseisestä tekstistä. Neljäntenä ja viimeisenä osiona on lyhyet luonnehdinnat pyhän toisesta lukukappaleesta ja evankeliumista. Näissä osissa Niemelä pyrkii rakentamaan siltoja Vanhan testamentin teksteistä Uuden testamentin teksteihin.

Jokainen neljästä osiosta on otsoikoitu lukukappaleesta poimituilla ilmauksilla, jotka osaltaan ohjaavat tulkintaa tiettyyn suuntaan painottaen jotakin kohtaa tekstistä. Kunkin kommentaarin lopussa on viitatus kirjallisuuden lisäksi hakemisto raa-

matunkohtien mukaan. Kolmen eri kirjan välillä on muutamassa kohdassa viittaus toiseen kirjaan, jossa kyseisen päivän teksti on selitetty. Käytännössä viittauksia on aiemmin ilmestyneeseen (näin Mannaa taivaasta) tai ilmestyneisiin (näin *Siunauksen sade*) teoksiin. *Maitoa ja hunajaa* sisältää erikseen lyhyen johdannon otsikolla ”Vanhan testamentin lukukappale saarnassa”, jossa Niemelä pohtii messun käytännön toteutusta ja tekstien lukemisjärjestystä silloin kun saarnataan Vanhan testamentin lukukappaleesta. Itse olen kokenut toimivaksi ratkaisun, jossa tekstit luetaan perinteisessä järjestyksessä, mutta ennen Vanhan testamentin lukua kerrotaan, että kyseinen teksti on myös saarnateksti.

Kirjan jäsentely on selkeä, ja Niemelän tekstit ovat napakan mittaisia. Itse koin Uuden testamentin lukukappaleiden ja evankeliumitekstien mukaan ottamisen hieman turhaksi. Koska niiden käsittely välttämättä jää vain maininnan tasolle, olisi minusta ollut perustellumpaa jättää ne pois. Tilanne on tietysti erilainen niissä tapauksissa, joissa Uuden testamentin teksti on suora kommentaari Vanhan testamentin lukukappaleelle, ja siten osa sen tulkintahistoriaa. Mieluummin kuin lyhyet luonnehdinnat Uuden testamentin lukukappaleista olisinkin luenut Vanhan testamentin lukukappaleiden saamista tulkinnoista myöhemmässä juutalaisuudessa sekä varhaisessa kristinuskossa.

Niemelän kommentaaria tulee kuin huomaamatta verranneeksi niinkään Kirjapajan kustantamiin evankeliumitekstien kommentaareihin, joista on tähän mennessä ilmestynyt kaksi osaa, Raimo Hakolan ja Outi Lehtipuun *Alussa oli Sana* (2013) sekä Raimo Hakolan, Niko Huttusen ja Outi Lehtipuun *Maan suola* (2014). Se, että näitä on ollut tekemässä useampi kirjoittaja yhdessä, on epäilemättä yksi syy sille, että näkökulmat ovat moninaisempia eikä toistoa tunnu olevan niin

paljon kuin Niemelän kommentaareissa.

Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi joitakin yksityiskohtia, joihin kiinnitin huomiota kommentaareja lukiessani. Ensimmäinen näistä liittyy laajemminkin sanaston kommentointiin. Useassa kohdassa jollekin heprean verbille mainitaan useampia merkityksiä, jotka suomalaisen lukijan silmissä näyttävät täysin yhteensopimattomilta. Selvyyden vuoksi näissä tapauksissa olisi ollut hyvä mainita, että joillakin heprean verbeillä on useita hyvinkin erilaisia merkityksiä. Otan esimerkin kirjasta *Maitoa ja hunajaa* (s. 355). Jakkeessa Aam. 4:12 esiintyy heprean verbi קרא . Niemelä mainitsee verbin merkityksiksi ’kutsua, julistaa, lukea’. Sitten hän jatkaa, että preposition kanssa se saa merkityksen ’vastaan, kohtaan, kohtaamaan’. Jotta lukija voisi seurata ajatusta, hänelle olisi tärkeä kertoa myös se, että kyseisellä heprean verbillä on kutsumisen lisäksi toinen perusmerkitys ’kohdata, tavata’.

Toinen sanastoon liittyvä huomioni koskee jakene 1. Moos. 50:15 kommentointia teoksessa *Maitoa ja hunajaa* (s. 333). Niemelä rinnastaa toisiinsa veljesten Joosefiin suuntautuneen kaltointohtelun ja lapsen rintaruokinnasta vieroittamisen todeten, että ”lapsen näkökulmasta rintaruokinnasta vieroittaminen tuntuu kaltoin kohtelulta”. Tämän rinnastuksen pohjana on hepreassa käytetty verbi נמול ’saattaa päätökseen, lopettaa, vieroittaa, tehdä’. Toisin kuin Niemelän teksti antaa ymmärtää, heprean verbi sinällään ei sisällä negatiivista ajatusta kaltointohtelusta, vaan Joosefiin liittyen se ilmaistaan käyttämällä verbin lisäksi substantiivia ’paha’: ”pahan, minä me hänelle teimme”.

Vielä kolmas esimerkki sanaston kommentoinnista. *Mannaa taivaasta* (s. 67–69) Niemelä perustaa kommentointinsa ilmauksen ’tähän asti’ temporaaaliselle merkitykselle; Herra on auttanut meidät tähän asti. Tämä sopii luontevasti uudenvuode-

naaton tunnelmiin ja saarnan juurta löytyy moneen suuntaan. Olisin kuitenkin kaivannut edes pienen maininnan siitä, että paitsi temporaalisenä, ilmaisu 'tähän asti' voidaan ymmärtää myös lokaalisena 'tähän paikkaan asti'. Molemmat merkitykset ovat nähtävissä vielä Septuagintassa, mutta sen tytärkäännöksessä koptissa ilmaus 'tähän asti' on käännetty ainoastaan lokaalisessa merkityksessä. Laajempaan kontekstiin lokaalinen merkitys sopii hyvin, kuvaahan itse kertomus tapahtumaa, jossa Samuel pystytti kiven tiettyyn paikkaan merkiksi Jumalan avusta.

Tekstikriittikkiin liittyvää kommentointia on Niemelällä kaiken kaikkiaan hyvin vähän. Tämä on varmasti järkevä ratkaisu, sillä yleensä tekstikriittisten ongelmien käsitteleminen lyhyesti ei ole mahdollista, eikä näiden kommentaarien tehtäväksi voi ajatella tekstikriittistä analyysiä. Yksi esimerkki siitä, kuinka tekstikriittinen kommentointi lyhyesti on omiaan pikemmin sekoittamaan kuin auttamaan tekstin ymmärtämistä, löytyy kirjasta *Siunauksen sade*. Jakeen Jes. 32:19 selityksessä (s. 215) Niemelä kehottaa lukemaan heprean verbin 'sataa rakeita' sijasta Septuagintan ja Targumin tapaan verbin 'laskeutua', jota ei kuitenkaan löydy sellaisenaan suomalaisesta käännöksestä. Niemelän kommentti on ilmeisesti peräisin heprealaisen tekstin (BHS) apparaatista, jossa annetaan vaihtoehtoinen lukutapa verbille 'sataa rakeita', tosin apparaatissa kehoitetaan vertaamaan Peshittaan sekä targumeihin, ei Septuagintaan. Nykyinen suomalainen käännös 'metsää kaatuu lakoon' pohjautuu BHS:n apparaatin ehdotamaan lukutapaan.

Kirjassa *Siunauksen sade* jakeen 1. Moos. 4:8 selityksessä (s. 150) Niemelä sivuaa lyhyesti tekstikriittistä kysymystä: "Jakeen alkukielessä on ilmeisesti aukko. Kainin sanojen olettaisi tässä kuuluvan, mutta niitä ei ole." Tarkemmin ilmaistuna Kainin sanoja ei ole masoreettisessa heprealaisessa tekstissä. Sen sijaan Kai-

nin sanat löytyvät Samarialaisesta Pentateukista, Septuagintasta, Peshittasta ja Vulgatasta, jotka mainitaan sen vuoksi, että niiden taustalla on kaikella todennäköisyydellä heprealainen teksti, jossa sanat olivat. Kysymys ei ole pelkästään siitä, voiko jakeen ymmärtää ilman näitä sanoja, vaan myös laajemmin siitä, mitä tekstile on tapahtunut. Ovatko sanat jostain syystä pudonneet pois masoreettisesta tekstistä vai onko ne lisätty toisiin teksteihin? Se, että Kainin sanat löytyvät niin monesta varhaisesta tekstistä, joita ei voi ajatella riippuvaisiksi toisistaan, on hyvä peruste oletukselle, että sanat ovat jostain syystä pudonneet pois masoreettisesta tekstistä. Alkukielessä ei siis ole aukkoa, vaan masoreettinen teksti on tässä kohdassa korruptoitunut. Tämä käsitys on myös suomalaisen käännöksen taustalla, koska siihen kyseiset sanat on käännetty.

Jakeeseen Jer. 29:7 liittyen Niemelä sanoo *Siunauksen sateessa* (s. 394), että Septuagintan "käännös pyrkii tulkitsemaan historiaa", kun kaupungin hyväksi toimimisen sijasta kehoitetaan toimimaan maan parhaaksi. Ilman tarkempaa perehtymistä kyseisen kirjan Septuagintan käännökseen tällainen heitto on ylitulkintaa ja olettaa Septuagintan kääntäjistä enemmän kuin on perusteltua. Minusta näyttää pikemmin siltä, että Jeremian kirjan Septuagintassa Babylon on maa eikä kaupunki. Silloin kääntäjä luonnollisesti käyttää sanaa 'maa' viitattaessaan Babyloniin (esim. Jer. 50:18). Myös jakeessa 40:5 heprean 'kaupunki' on kreikassa käännetty sanalla 'maa' eli aivan tavaton käännösvastine se ei vaikuta olevan.

Maitoa ja hunajaa -osan sivut 371–372 ovat piristävää luettavaa siinä mielessä, että kommentoinnissa ei jäädä pyörimään 'neitsyt' vai 'neito' käännösvastineisiin, vaan lyhyen heprean ja kreikan sanojen selittämisen jälkeen tekstissä keskitytään syntyvään lapseen. Tämä tekee oikeutta myös itse tekstile, jos-

sa huomio on kiinnitetty syntyvään lapseen ja hänen merkitykseensä.

Siunauksen sateen mukaan "[Malakian] kirjan viimeiset jakeet on - - tarkoitettu koko heprealaisen profeettakirjojen kaanonin päätökseksi" (s. 27–28) sekä "[Kirjan loppujakeet asettavat Malakian kirjan opetukset ja koko profeettojen julistuksen tähän lain ja evankeliumin pitkään kaareen]" (s. 29). Toteamukset ovat ongelmallisia monessa mielessä, mutta erityisesti silloin, jos kommentaaria käyttävät opiskelijat tai eksegetiikkaa hyvin vähän tuntevat henkilöt. Kohdasta saattaa melko helposti saada sen käsityksen, että jollakin kirjurilla oli edessään käättö, jossa oli kopioituna kaikki profeettakirjat, ja sille päätökseksi tämä kirjuri olisi sitten kirjoittanut nämä Malakian kirjan viimeiset jakeet.

Kahdentoista pienen profeetan kokoelma on toki vakiintunut melko varhain (usein mainitaan toisen vuosisadan jälkipuolisko eKr.), mutta tämä ei vielä tarkoita, että siitä lähtien näitä 12 pienen profeetan kirjoja olisi kopioitu vain osana tätä 12 kirjan kokoelmaa, aina samoin sanoin ja samassa järjestyksessä. Esimerkiksi Qumranilta on löytynyt käsikirjoituksia, joissa on vain joku 12 pienen profeetan kirjoista tai muutama niistä. Ainakin yhdessä käsikirjoituksessa näyttää erittäin todennäköiseltä, että Malakian kirja ei ole kokoelman viimeisenä. Aivan oma lukunsa on sitten koko profeettakirjojen kaanonin vakiintuminen ja se, millaisia kombinaatioita eri käsikirjoitukseen kopioitiin. Kaanonin muotoutumisesta voi lukea lisää esimerkiksi Christian Seppäsen ja Hanne von Weissenbergin artikkelista "Raamattu ennen kaanonin: kirjoitusten arvovaltaisuus Qumranin teksteissä" (*Teologinen Aikakauskirja* 3/2013). Samaa kaanonin muotoutumisen tematiikkaan kaikkine avoimine kysymyksineen liittyy myös *Maitoa ja hunajaa* (s. 403) toteamus siitä, että jakeessa 5. Moos. 8:11 mainituilla kolmella määreellä – käskyt, määräykset, säädökset – viitataan pyhiin

kirjoituksiin eli Tooraan kokonaisuudessaan”.

Siunauksen sateessa Niemelä toteaa Samuelin kutsumiskertomukseen liittyen (jaa 8), että itämaiden kertomusperinteelle tyypilliseen tapaan tässäkin kertomuksessa esiintyy kolminkertaisen toiston teema (s. 79). Mielestäni tätä seuraava päätelmä menee ehkä liian teologisoinnin puolelle, kun esitetään, että toisella kirjoittaja haluaisi korostaa Jumalan puhuttelun tunnistamisen työläyttä tai Eelin hitautta ymmärtää Jumalan puhuttelua pappeudesta huolimatta. Ehkä kolminkertainen toisto palveli itse kertomuksen narratiivia ja sen intensiteetin kasvua.

Siunauksen sateessa Niemelä pohtii arvokeskustelua ja arvojohtajuutta (s. 203–204). Hänen mielestään ”arvojohtajuus vaatii kestäviä perusteita ja laajaa perusnäkemystä elämän oikeasta ja väärästä, hyvää ja pahasta. Arvioinnin perusteena täytyy pysyä Jumalan sanan”. Jumalan sana arvioinnin perusteena on vähintään ongelmallinen sen vuoksi, että Raamatusta löytyy niin moneen yhteiskunnalliseen tilanteeseen liittyvää ja moneen suuntaan johtavaa materiaalia. Mielestäni on myös tärkeää, että nykyajan tilanteesta käsin voidaan selvästi sanoa, että osa Raamatun teksteistä on ristiriidassa sen kanssa, mitä nykyään ymmärrämme vaikkapa ihmisarvolla ja sukupuolten välisellä oikeudenmukaisuudella. Näitä kysymyksiä ei voi sivuuttaa yhteiskunnallisessa keskustelussa, muttei myöskään kirjon sisällä.

Hieman samaan asiaan liittyy niin ikään *Siunauksen sateessa* toteamus siitä, että eettisissä kysymyksissä pitäisi Vanhan testamentin lisäksi aina kysyä, opettaako Uusi testamentti asiasta toisin (s. 173). Kysymistä ei voi jättää edes tähän, vaan tämän jälkeen pitää vielä kysyä, ymmärrämmekö asian nykypäivänä samalla tavalla kuin Uuden testamentin aikana vai onko välillä tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka vaikutta-

vat myös raamatuntulkintaan, usein mainittuna esimerkkinä orjuus. Toivottavasti Niemelän kommentarit kutsuvat omalta osaltaan ihmisiä kysymään näitä kysymyksiä niin Vanhan testamentin, Uuden testamentin kuin nykypäivänkin valossa.

ELINA PERTTILÄ
TEOL. TRI, JÄRVENPÄÄ

HINDY NAJMAN
Losing the Temple and Recovering the Future: An Analysis of 4 Ezra.
Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
193 s.

Miten juutalainen yhteisö säilytti elinvoimaisuutensa, kun sen keskeinen instituutio – Jerusalemin temppeli – tuhoutui roomalaisodan melskeissä? Oxfordin yliopiston professori Hindy Najman tarkastelee kysymystä 4. Esran kirjan valossa teoksessaan *Losing the Temple and Recovering the Future*. Kirjaa koskeva tutkimus on pitkälti käsitellyt sitä, onko teksti juutalainen vai kristillinen. Kysymys on ymmärrettävä, sillä kirjalla on takanaan monimutkainen tekstinvälitysprosessi. Najman kuitenkin valitsee tuoreen tulokulman ja pureutuu varhaisemman perinteen reseptioon. Mikä tehtävä 4. Esran kirjan edeltäjillä, erityisesti eksiilissä ja Toisen temppelin ajan perinteillä, on teoksessa kuvatussa juutalaisuuden ”uudelleenkäynnistämässä” (reboot)?

Vuoden 100 jKr. tienoilla laadittu teoksen tapahtumat sijoittuvat fiktiivisesti ensimmäisen temppelin tuhon jälkeiseen aikaan 500-luvulla eKr. mutta kuvaavat Toisen temppelin tuhon (70 jKr.) synnyttämää reaktiota. Esran kerrotaan olevan Babylonian pakkosiirtolaisuudessa, mikä lisäksi hänellä on tärkeä rooli Tooran uudelleenantajana. Muut yhte-

ydet Esran ja Nehemian kirjoihin jäävät ohuiksi: Esra ei osallistu temppelin uudelleenrakentamiseen, eikä näyttämölle astu muita Raamatun kirjoista tuttuja hahmoja.

Historiallisten muistumien myötä teoksen keskeisiä käsitteitä ovat kuitenkin tuho ja pakkosiirtolaisuus. Najman ei ole kiinnostunut eksiilistä historiallisena tapahtumana vaan paneutuu sen varhaiseen tulkintaan. 4. Esran kirjan asiayhteydessä tämä tarkoittaa niitä tapoja, joilla menneisyys pakkosiirtolaisuudessa kuviteltiin, jotta tulevaisuus ja jälleenrakennus näyttäytyisivät mahdollisilta myös traagisen Toisen temppelin tuhon jälkeen.

Tutkimuksen tavoitteiden ohella johdannossa esitellään sen teoreettinen kehys. Najman hyödyntää filosofi Walter Benjaminin käsitystä tähtikuvioista, joka koostuu eri elementeistä mutta kokonaisuutena ilmentää jotakin ideaa. Myös 4. Esran kirjan piirteistä, jotka kaikki juontavat juurensa sen edeltäjiin, muodostuu tähtikuvio. Najman ei kuitenkaan halua yhdistää tätä kuviota mihinkään käsitteeseen, kuten kirjalliseen lajiin. Näin sen ei tarvitse täyttää tiettyjä kriteerejä, vaan kyse on pikemminkin tavasta hahmottaa partikulaari tapaus käsitteellisestä näkökulmasta.

4. Esran kirjasta piirtyvän tähtikuvion idea tiivistyy tuhon ja ilmoituksen väliseen yhteyteen. Najman selittää, kuinka ensimmäisen temppelin menetyksellä vaikutettiin käsitykseen jumalallisesta ilmoituksesta: profetia instituutioon lakkasi, mutta profetian ainekset eivät kadonneet. Tuhosta ei koskaan selvitty täysin, mutta jumalallinen ilmoitus jatkui Toisen temppelin kaudella esimerkiksi välittäjäenkelien, unien, symbolisten näkyjen ja inspiroidun tulkinnan muodossa.

Kutakin tähtikuvion osaa tarkastellaan yhdessä pääluvussa. Toisen luvun keskiössä on henkilöahmo, jonka tulee selviytyä temppelin – ja sen myötä koko maailmanjärjestyksen – tuhosta. Esran hahmo it-